

Лекція 5

Тема: «**Соціальні детермінанти диференціації фізичного виховання**»

з навчальної дисципліни

«Диференційоване фізичне виховання»

для студентів VI курсу факультету педагогічної освіти,
спеціальність 014.11 – Середня освіта (фізична
культура)

Доцент кафедри теорії та методики фізичної культури
Сороколіт Н.С., к.фіз.вих., доцент, Заслужений учитель України

План

1. Поняття гендеру. Фемінність, маскулінність, андрогенність.
2. Гендерна диференціація у фізичному вихованні дітей.
3. Результат гендерного виховання на уроках фізичної культури.
4. Поведінкові фактори здоров'я дітей і підлітків: гендерні відмінності.
5. Фізична активність дітей і підлітків
6. Ставлення школярів до фізичного виховання з урахуванням гендерних особливостей.

Поняття гендеру. Фемінність, маскулінність, андрогенність

Гендер (статева роль) — поняття культурне і соціальне. Воно визначає риси характеру та особливості поведінки, які вважають характерними для чоловіків і жінок у певному суспільстві. Наприклад, у більшості культур жінкам приписують такі риси вдачі, як турботливість, поступливість, емоційність, а чоловікам — лідерство, стриманість.

Реальна поведінка конкретної людини може відповідати прийнятій у суспільстві, а може, навпаки, вважатися характерною для протилежної статі. Так, чоловіки бувають мужніми і турботливими, а жінки — ніжними й енергійними. У цьому немає нічого поганого. Понад те, вважається, що поєднання в одній людині традиційно чоловічих і жіночих рис характеру робить її повноцінною і надзвичайно дієздатною особистістю, яка вибирає стиль поведінки залежно від конкретної ситуації, а не обмежується тим, що відведено для її статі.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Беручи до уваги не біологічні особливості, а *психоціальні та соціокультурні ролі* чоловіків і жінок, вживають термін «гендер», «гендерні відмінності», «гендерна рівність»

Ознаки статі:

- з'являються самі собою (без зовнішнього впливу);
- є універсальними, не залежать від країни, культури, релігії (наприклад, тільки жінки народжують дітей);
- ніколи не змінюються в історичному процесі;
- властиві лише одній статі

Ознаки гендеру:

- є культурною традицією;
- істотно відмінні в різних країнах і навіть в одній країні (залежно від населеного пункту чи соціального прошарку);
- можуть змінюватися з часом;
- властиві людям різної статі

Андрогінність

Маскулінність

Фемінність

Маскулінні риси:
наявність гучного
голосу, любов до
полювання,
неслухняність у
дитинстві, витривалість
до фізичного болю

Фемінність
характеризувалася «прямо
протилежними» рисами, а
також наявністю
позитивних асоціацій із
приводу таких слів, як
«немовля», «виховання»

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Маскулінність не обов'язково притаманна чоловікам так само, як фемінність – не є виключно жіночою характеристикою. Такі фемінні властивості, як щиросердність, емоційність, інтуїтивність, вітальність, у значній мірі властиві і чоловікам, набуваючи виразності у міру наближення до особистісної зрілості. З іншого боку, серед жінок нерідко зустрічаються такі маскулінні якості, як безкомпромісність, наполегливість, розвинута мотивація досягнення, ініціативність, високий інтелект і свобода від стереотипів. В житті сучасного суспільства зустрічається чимало фемінних чоловіків і маскулінних жінок. Звичайно в даному контексті йдеться переважно не про фізичні властивості, а про психологічні характеристики.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Гендерна диференціація у фізичному вихованні дітей

В закладах загальної середньої освіти не передбачено різних підходів до дівчаток і хлопчиків. Програми фізичного виховання в загальноосвітніх школах розраховані на середньостатистичну дитину й передбачають різницю лише в нормативах для хлопчиків і дівчат. Переважна більшість учителів фізичної культури погоджуються, що діти повинні займатися окремо «за статевим принципом», а вимоги до дівчат повинні бути нижчими.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Для гендерної диференціації мають значення:

- ❖ психічні особливості пізнавальних процесів і властивостей (сприйняття, пам'яті, мислення, уваги) хлопчиків і дівчаток, особливості емоційного і вольового розвитку;
- ❖ фізіологічні особливості дітей (домінування півкуль, внутрішньомозкові процеси, структура нервової системи, врівноваженість процесів збудження і гальмування);
- ❖ педагогічні особливості гендерної диференціації на рівні принципів гуманізації та індивідуалізації процесу навчання й виховання, засобів та методів виховання.

Рівні гендерної диференціації під час уроку фізичної культури

*1. на рівні
мети і
завдань*

диференційований розвиток фізичних, духовних та психологічних якостей, рис і властивостей у хлопців та дівчат відповідно до вікових та статевих відмінностей учнів

*2. на рівні
змісту*

набуття необхідних знань із гендерних досліджень поряд із теоретико-методичними знаннями з фізичної культури, які забезпечують гендерний розвиток та формування гендерної культури школярів на основі реалізації гендерних стереотипів, засвоєння гендерних ролей та виховання відповідальності за свої міжособистісні взаємини в мікро- та макросередовищі

*3. на рівні
засобів*

використання фізичних вправ у контексті з початковими уявленнями про мужність і жіночість, а також соціально схвалюваних статевих ролей відповідно до вікових особливостей та рівня фізичного розвитку

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Результат гендерного виховання на уроках фізичної культури

КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ ГЕНДЕРНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ

1. Когнітивний критерій

(набуття системності знань про себе як представника певної статі; пізнавальної активності; зміст гендерних ролей; зміст, ролі, функції гендерних стереотипів; розуміння підлітками сутності гендерного виховання);

2. Емоційно-ціннісний критерій

(усвідомлення цінності і позитивне відношення до власної статі та повага до іншої; формування життєвих цінностей щодо занять з фізичної культури; усвідомлення реалізації рівних можливостей для хлопців та дівчат на заняттях з фізичної культури);

*3. Мотиваційний
критерій*

(наявність позитивної мотивації у хлопців та дівчат до занять фізичною культурою з урахуванням вікових та статевих особливостей розвитку, здорового способу життя як у школі, так і в родині, враховуючи інтереси і потреби хлопців і дівчат; позитивного та продуктивного міжстатевого спілкування);

*4. Поведінковий
критерій*

(засвоєння гендерних ролей та їх реалізацію у спільній діяльності на засадах гендерної рівності, міжстатевого спілкування, взаємоповаги до протилежної статі; сприйняття гендерних стереотипів відповідно до статі).

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Поведінкові фактори здоров'я дітей і підлітків: гендерні відмінності

Поведінкові фактори

- самооцінка здоров'я
- медична інформованість
- місце здоров'я в системі життєвих цінностей
- наявність шкідливих звичок
- екологічні установки
- вплив стресогенних факторів
- фізична активність

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Самооцінка здоров'я. Ставлення людини до свого здоров'я обумовлено об'єктивними і суб'єктивними факторами і проявляється в діях і вчинках, виражається думками і судженнями щодо причин, що впливають на його фізичне і психічне благополуччя. Ставлення людини до здоров'я включає в себе суб'єктивну оцінку або самооцінку людиною свого фізичного і психічного стану. Самооцінка людиною свого стану – своєрідний індикатор і регулятор поведінки.

Для дівчат більшою мірою характерні різні скарги на стан здоров'я, нездужання і психосоматичні розлади. Зокрема, встановлено, що 15-річні дівчата частіше, ніж хлопці, скаржаться на нездужання. Показники самооцінок фізичної підготовленості та рівня знань в галузі фізичної культури учнів обох статей відрізняються. Суттєву різницю у самооцінці учнів рухової підготовленості встановлено, починаючи з двох останніх класів початкової школи.

Медична інформованість. Поведінка підлітків в контексті здоров'я значною мірою пов'язано з рівнем їх медичної інформованості. Медична інформованість характеризується наступними знаннями підлітка: про шкоду для здоров'я деяких звичок, про фактори ризику найбільш поширених захворювань, про перенесені захворювання, про особливості свого організму в зв'язку з протипоказанням прийому тих чи інших ліків, про правила надання першої медичної допомоги. Крім того, показник медичної інформованості характеризує ефективність профілактичної діяльності системи охорони здоров'я.

Місце здоров'я в системі життєвих цінностей. Результати раніше проведених соціологічних досліджень свідчать про те, що в системі життєвих цінностей індивіда здоров'я як базова цінність займає 3-5-е місце, після «сім'ї» і «роботи». В умовах сучасної соціально-економічної ситуації цінність здоров'я все більшою мірою набуває інструментальний характер. Це пов'язано також з тим, що при низьких стартових можливостях входження в ринкові відносини у більшості населення нашої країни йде експлуатація найбільш доступного ресурсу, а у дітей, підлітків і молоді нерідко і єдиного ресурсу - свого здоров'я.

Наявність шкідливих звичок. Куріння. Багаторазово підтверджений висновок: куріння шкідливе, особливо в дитячому та підлітковому віці. Крім того, встановлено, що, по-перше, саме в дитячому і підлітковому віці шкоду від куріння найбільший; по-друге, куріння, як правило, стає першою формою девіантної поведінки, з якої згодом поєднується вживання алкоголю, а в ряді випадків - і наркотиків.

Встановлено, що 13,8% дівчаток у віці 13 років курять щодня, в той час як показник прилучення до паління у 13-річних хлопчиків становить 10,4%. У віці 15 років курять щодня 20,8% юнаків, це достовірно вище, ніж у дівчат цього ж віку (12,4%).

Вживання алкогольних напоїв

Встановлено, що до 17-річного віку практично всі підлітки мають досвід вживання алкогольних напоїв, а деякі підлітки (навіть 11-річні!) Кілька разів бували по-справжньому п'яними. Якщо у віці 11 років стан сп'яніння більше 10 разів випробували 1,9% дівчаток і 2,2% хлопчиків, то у віці 13 років - 3,3% дівчаток і 7,5% хлопчиків, а у віці 15 років - 3,8 % дівчат і 12,9% юнаків (відмінності достовірні).

Особливо слід відзначити, що «критичним» віком в плані залучення підлітків до вживання алкогольних напоїв є вік 13-14 років.

Вживання наркотичних речовин. В ході досліджень, спрямованих на вивчення особливостей вживання дітьми та підлітками наркотичних речовин, встановлено, що вживання наркотиків зазвичай передують куріння і вживання алкогольних напоїв (чим раніше підліток починає курити, тим вище ймовірність того, що в майбутньому він долучиться до наркотиків). Встановлено також, що в останні 3-5 років серед підлітків 13-15 років збільшилась поширеність вживання наркотичних речовин, алкогольних напоїв і куріння, об'єднаних загальною назвою «психоактивні речовини». Так, рівень поширеності щоденного куріння збільшився в 1,4 рази, алкоголізації - в 1,8 рази, наркотизації - в 3,0 рази.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Вплив стресогенних чинників. У соціологічному плані стрес у підлітків пов'язаний з особливостями взаємин з однолітками, вчителями, батьками, задоволеністю своїм життям. Переважання негативних переживань призводить до виникнення у підлітків стану тривожності і розгубленості, що може спровокувати виникнення серйозних відхилень у фізичному і психічному стані, виникнення хвороб.

В ході дослідження встановлено, що близько половини підлітків у всіх вікових групах хоча б один раз на місяць відчують стан нервового напруження. Найбільш виражені ген-дерном відмінності виявлені у підлітків вікової групи 13 років (5,4% хлопчиків і 18,4% дівчаток відчують стан нервового напруження). Рівень особистісної тривожності у хлопчиків і юнаків у всіх вікових групах нижче, ніж у дівчаток і дівчат того ж віку.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Фізична активність дітей і підлітків

Хлопці та дівчата орієнтовані на *різні типи рухової активності*. Дівчатам підходять заняття, спрямовані на розвиток ритму, плавності і гнучкості, а заняття з хлопчиками передбачають розвиток витривалості, витримки і швидкості. У відповідності з цим добирають ігри для них, визначається різна кількість повторень і тривалість вправ. Хлопчики орієнтовані на ті фізичні ігри та вправи, в яких вони можуть продемонструвати власну силу і швидкість. Прикладом таких ігор є боротьба, біг та метання предметів. Дівчаткам ближчі ігри зі скакалками, стрічками і м'ячем. Саме в таких заняттях вони максимально можуть проявити себе, оскільки частота руху кисті рук у них набагато вища, ніж у хлопчиків.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Хлопці на уроках фізичної культури мають більше можливості займатися видами спорту за уподобаннями, ніж дівчата, позаяк *види спорту, які пропонуються хлопцям на уроках фізичної культури, співпадають з тими, якими вони хочуть займатися.*

Хлопці рідше звертають увагу на будь-які недоліки, тоді як дівчатам не подобаються неприємні відчуття, пов'язані з напруженнями під час фізичних навантажень: піт, втома, біль та зависокі вимоги до учнів. Не спостерігається розбіжностей залежно від статі дітей у переконанні в користі та важливості уроків ФК, а також у бажанні складати нормативи. Відсутні гендерні розбіжності у ставленні до 12-бальної шкали оцінювання, проте з віком тільки зростає кількість учнів, які переконані в тому, що оцінка з фізичної культури повинна бути диференційованою.

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

*Ставлення школярів до фізичного виховання з урахуванням
гендерних особливостей*

Найбільш привабливими для хлопців є командні спортивні ігри; дівчата, на відміну від хлопців, віддають перевагу індивідуальним видам фізичної активності (гімнастика під музику, танці). Інтерес хлопців до певних *видів рухової активності* відзначається більшою стабільністю ніж у дівчат.

Хлопці у вільний час віддають перевагу тим видам спорту, котрими займаються на шкільних уроках, дівчата ж у позашкільний час дуже рідко займаються спортом, котрі пропонуються вчителями фізичного виховання.

Зміст занять фізичними вправами у дошкільних закладах та загальноосвітніх школах необхідно планувати з урахуванням вимог гендерної соціалізації дітей, використовуючи організаційно-педагогічні умови використання засобів фізичного виховання для формування уявлень про статевоюльову модель поведінки, статево-вікову ідентичність та розвиток навичок соціальної кооперації і співробітництва між дітьми різної статі.

Цілеспрямований вплив на
формування гендеру у дітей у
фізичному вихованні

формувати уявлення і вчити елементам гендерної моделі поведінки

формування адекватної статево-вікової ідентичності та створення передумов для завершення процесу статево-рольової ідентифікації

виховання навичок соціальної взаємодії і співпраці у дітей різної статі

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Організаційно-педагогічні умови використання засобів фізичного виховання для формування уявлень про гендерної моделі поведінки і навчання окремим її елементам:

- диференційовані вимоги до виконання вправ хлопчиками і дівчатками;
- підбір завдань спрямований на прояв маскулінних якостей;
- виконання дітьми різної статі різних ролей в сюжетно рольових іграх сімейно-побутової тематики;
- однакове залучення дітей різної статі до виконання функцій капітанів, ведучих;
- використання різного інвентарю при виконанні вправ;
- різна участь дітей різної статі у прибиранні інвентарю.

Організаційно-педагогічні умови використання засобів фізичного виховання для формування статево-вікової ідентичності:

- формування ігрових команд, однорідних за статевою приналежністю;
- використання усних команд, розпоряджень і речитативів зі згадуванням статевої приналежності;
- використання загального ігрового простору для дітей однієї статі.

Організаційно-педагогічні умови використання засобів фізичного виховання для формування тенденцій до соціальної кооперації та співпраці між дітьми різної статі: • об'єднання дітей в змішані за статевою приналежністю пари, трійки, ігрові команди; • використання загального ігрового простору для хлопчиків і дівчаток; • направленість на досягнення колективного результату; • формування емоційно-позитивного ставлення до представників іншої статі

У фізичному вихованні дітей та молоді потрібно застосовувати не лише **біологічний** підхід, що обумовлює диференціювання фізичних навантажень і нормативів фізичної підготовленості, але й **гендерний** підхід, що, згідно з думкою багатьох учених, припускає, що різниця в поведінці, сприйнятті, ціннісних орієнтацій чоловіків і жінок визначається не стільки фізіологічними особливостями, скільки соціалізаційними механізмами, вихованням і культурними традиціями регіону проживання

Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського

Дякую за увагу!

